

**UNIVERSITY
OF TURKU**

This is a self-archived – parallel-published version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details. When using please cite the original.

AUTHOR	Seppo Koskinen
TITLE	Oikeushenkilön rangaistusvastuu ja yhteisösakko: KKO:2023:42
YEAR	2023
DOI	-
VERSION	Kustantajan PDF
CITATION	Koskinen Seppo: Oikeushenkilön rangaistusvastuu ja yhteisösakko: KKO:2023:42. 2023. https://www.edilex.fi/uutiset/84717
LICENSE	-

Avoin

Tätä uutista voi jakaa vapaasti. Muistathan mainita lähteen edilex.fi.

Uutinen kuuluu aihealueisiin

Työ- ja sosiaalioikeus <<https://www.edilex.fi/aihealueet/Työ- ja sosiaalioikeus/uutiset>>

Rikos- ja prosessioikeus <<https://www.edilex.fi/aihealueet/Rikos- ja prosessioikeus/uutiset>>

20.6.2023 11.55

Vierashuoneessa työoikeuden emeritusprofessori OTT, VTK Seppo Koskinen: Oikeushenkilön rangaistusvastuu ja yhteisösakko: KKO:2023:42

Korkeimman oikeuden tuomio antaa kärjistetyksi ilmaisten sellaisen oikeusohjeen, että yhteisösakkoa ei voida tuomita, vaikka työpaikalla vallitsisi työnantajan edustajien toimesta laajamittainen henkilökohtaisiin vaikuttimiin perustuva myös työturvallisuusrikoksena tuomittu seksuaalinen hyväksikäyttö.

Syyttäjä oli vaatinut, että A Oy tuomitaan yhteisösakkoon sillä perusteella, että yhtiön toiminnassa oli tehty työturvallisuusrikos. Yhtiön toimialajohtaja B oli järjestämässään yhtiön kuvastokuvauksissa syyllistynyt kahteen seksuaaliseen hyväksikäyttöön taivuttamalla kaksi kuvauksiin osallistunutta 16-vuotiasta asianomistajaa alistumaan kuvausten aikana heidän seksuaalista itsemääräämisoikeuttaan olennaisesti loukkaavien tekojen kohteeksi. Työturvallisuusrikoksessa oli kysymys siitä, että asianomistajien esihenkilönä toiminut B oli mainituilla teoilla rikkonut työturvallisuusmääräyksiä ja aiheuttanut työturvallisuusmääräysten vastaisen epäkohdan, jonka poistamiseksi hän ei ollut ryhtynyt toimiin.

Käräjäoikeus oli hylännyt syyttäjän vaatimuksen. Hovioikeus oli syyttäjän haettua muutosta ratkaisuun tuominnut yhtiön 4 500 euron suuruiseen yhteisösakkoon. Korkeimmassa oikeudessa oli yhtiön valituksen perusteella kysymys siitä, oliko B toiminut hänelle syyksiluetussa työturvallisuusrikoksessa yhtiön puolesta tai hyväksi siten kuin oikeushenkilön rangaistusvastuun täytyminen edellyttää. Syyttäjän vaatimus hylättiin ja hovioikeuden tuomio kumottiin..

KKO:2023:42 <<https://www.edilex.fi/kko/ennakkoratkaisut/20230042>>: A Oy:n toimialajohtaja B oli tuomittu kahdesta seksuaalisesta hyväksikäytöstä, työturvallisuusrikoksesta ja työsyrynnästä, jotka oli tehty käyttämällä hyväksi yhtiön

kahden 16-vuotiaan työntekijän C:n ja D:n riippuvuussuhdetta B:stä. Teot oli tehty kuvastokuvauksissa, joissa oli tarkoituksena tuottaa materiaalia A Oy:n käyttöön.

B:lle syyksi luettu työturvallisuusmääräysten rikkominen ei ollut perustunut tavoitteeseen hyödyttää yhtiötä, vaan henkilökohtaisiin vaikuttimiin. Korkein oikeus katsoi, ettei B ollut toiminut yhtiön puolesta tai hyväksi siten, että hänen rikoksensa olisi voitu katsoa tehdyksi A Oy:n toiminnassa oikeushenkilön rangaistusvastuun edellyttämällä tavalla. Syyttäjän vaatimus A Oy:n tuomitsemisesta yhteisösakkoon hylättiin.

Yhtiön puolesta tai hyväksi

Rikoslain 47 luvun 9 § <<https://www.edilex.fi/lainsaadanto/18890039001#L47P9>>:n mukaan työturvallisuusrikokseen sovelletaan, mitä oikeushenkilön rangaistusvastuusta säädetään.

Rikoslain 9 luvun 1 § <<https://www.edilex.fi/lainsaadanto/18890039001#L9P1>>:n 1 momentin mukaan yhteisö, säätiö tai muu oikeushenkilö, jonka toiminnassa on tehty rikos, on syyttäjän vaatimuksesta tuomittava rikoksen johdosta yhteisösakkoon, jos se on tässä laissa säädetty rikoksen seuraamukseksi. Saman luvun 2 §:n 1 momentin mukaan oikeushenkilö tuomitaan yhteisösakkoon, jos sen lakisääteiseen toimielimeen tai muuhun johtoon kuuluva taikka oikeushenkilössä tosiasiallista päätösvaltaa käyttävä on ollut osallinen rikokseen tai sallinut rikoksen tekemisen taikka jos sen toiminnassa ei ole noudatettu vaadittavaa huolellisuutta ja varovaisuutta rikoksen ehkäisemiseksi. Mainitun luvun 3 §:n 1 momentin mukaan rikos katsotaan oikeushenkilön toiminnassa tehdyksi, jos sen tekijä on toiminut oikeushenkilön puolesta tai hyväksi ja hän kuuluu oikeushenkilön johtoon tai on virka- tai työsuhteessa oikeushenkilöön taikka on toiminut oikeushenkilön edustajalta saamansa toimeksiannon perusteella.

Rikoslain 9 luvun <<https://www.edilex.fi/lainsaadanto/18890039001#L9>> säätämiseen johtaneessa hallituksen esityksessä (**HE 95/1993** <<https://www.edilex.fi/he/19930095>> vp s. 16) todetaan, että oikeushenkilön rangaistusvastuun yleiseksi edellytykseksi on asetettava, että rikosentekijä on rikosta tehdessään toiminut oikeushenkilön intressien mukaisesti eikä niitä vastaan. Säännöshedotuksessa tämä vaatimus on tuotu julki edellyttämällä, että rikosentekijä on toiminut oikeushenkilön puolesta tai hyväksi. Oikeushenkilön puolesta voi mainitun hallituksen esityksen (s. 35) mukaan toimia se, joka on oikeutettu edustamaan oikeushenkilöä tai käyttämään jossain asiassa oikeushenkilön päätösvaltaa. Oikeushenkilön hyväksi - mutta ei puolesta - toimivalla taas ei ole muodollista toimivaltaa tekoonsa eikä sitä ole edes hyväksytty. Teko perustuu tyypillisesti hänen omaan ajatteluunsa. Olennaista on, että tekoon tarjoutuu mahdollisuus ja että oikeushenkilö saa teosta hyötyä.

Edelleen hallituksen esityksessä (s. 16) on todettu yhteisösakon tuomitsemisen edellytykseksi, että tehdessään rikosta yhteisön puolesta tai hyväksi rikosentekijä toimii mainituksessa eikä jossakin muussa ominaisuudessa. Tämä vaatimus karsii oikeushenkilön rangaistusvastuun ulkopuolelle sellaiset rikokset, joiden tekijä on toiminut täysin itsenäisesti ja oikeushenkilöstä riippumatta, vaikka hän olisikin lain tarkoittamassa asemassa oikeushenkilön organisaatiossa.

Arvioinnin lähtökohdat korkeimmassa oikeudessa

12. Vaatimus oikeushenkilön puolesta tai hyväksi toimimisesta täsmentää oikeushenkilön rangaistusvastuun edellytykseksi

rikoslain 9 luvun 1 § <<https://www.edilex.fi/lainsaadanto/18890039001#L9P1>>:n 1 momentissa asetettua vaatimusta siitä, että rikos on tehty oikeushenkilön toiminnassa. Puolesta tai hyväksi toiminen on kaikissa tilanteissa oikeushenkilön rangaistusvastuun edellytys.

13. Oikeushenkilön puolesta toimiminen ja hyväksi toimiminen on

rikoslain 9 luvun 3 § <<https://www.edilex.fi/lainsaadanto/18890039001#L9P3>>:n 1 momentissa asetettu vaihtoehtoisiksi rangaistusvastuun edellytyksiksi. Korkein oikeus toteaa, että näille edellytyksille ei ole kuitenkaan edellä mainittujen esityölausumien perusteella tarkoitettu annettavan kokonaan toisistaan erillään pidettävää soveltamisalaa. Molemmat edellyttävät

muiden seikkojen ohella sen arvioimista, onko rikoksenteikijä toiminut oikeushenkilön intressien mukaisesti.

14. Korkein oikeus katsoo, että oikeushenkilön puolesta toimiminen edellyttää rikoksenteikijältä sellaista asemaa, että hän voi käyttää oikeushenkilön päätäntä- ja toimeenpanovaltaa. Tällöin vaaditaan, että rikoksenteikijä tekee rikoksen nimenomaan toimimalla mainitussa ominaisuudessa tai asemassa. Lisäksi oikeushenkilön puolesta toimiminen edellyttää sitä, että rikoksenteikijä tekee rikoksen oikeushenkilön intressissä, vaikka teko ei tosiasiallisesti tuottaisikaan hyötyä oikeushenkilölle.

15. Oikeushenkilön hyväksi toimimisessa ei edellytetä tekijällä olevan itsenäistä päätösvaltaa oikeushenkilössä, vaan riittävää on palvelussuhteessa taikka toimeksiannon perusteella toimiminen. Edellytyksenä on, että oikeushenkilö hyötyy teosta tai että rikoksenteikijä tavoittelee menettelyllään hyötyä oikeushenkilölle, vaikka tosiasiallista hyötyä ei jostain syystä jälkikäteen arvioituna koituisikaan.

Asian arviointi korkeimmassa oikeudessa

16. B on tekoajkaan ollut yhtiön toimialajohtaja. Hovioikeuden tuomiossa todetuin tavoin hänen asemansa on ollut sellainen, että hän on voinut toimia yhtiön puolesta.

17. Teko on ajoittunut tilanteeseen, jossa B ja asianomistajat ovat suorittaneet työtehtäviä. B:n velvollisuutena esihenkilönä on ollut sen varmistaminen, että tilanteessa noudatetaan työturvallisuusmääräyksiä. B ei siten ole toiminut tilanteessa yksityishenkilönä vaan yhtiön edustajana.

18. Kuvastokuvauksilla on pyritty saamaan yhtiölle markkinointimateriaalia, ja niiden järjestämistavalla on tavoiteltu yhtiölle säästöä, kun kuvauksia ei ollut annettu ulkopuolisen ammattilaisen tehtäväksi. Työturvallisuusmääräysten rikkomisen täyttänyt B:n epäasiallinen menettely ei kuitenkaan ole edistänyt sanottuja yhtiön tavoitteita. B:n toiminta kuvausten yhteydessä ei ole liittynyt säästötavoitteeseen tai yhtiön tarpeeseen saada markkinointimateriaalia, eikä se ole muillakaan tavoin palvellut yhtiön intressejä.

19. B:n tekemä työturvallisuusrikos ei siten ole osaksikaan perustunut tavoitteeseen hyödyttää yhtiötä, vaan ainoastaan henkilökohtaisiin vaikuttimiin. Yhtiölle ei myöskään ole koitunut hänen teostaan taloudellista hyötyä.

20. Korkein oikeus toteaa johtopäätöksensä, että B ei ole työturvallisuusrikosta tehdessään toiminut yhtiön puolesta tai hyväksi. Näin ollen rikos ei ole tehty yhtiön toiminnassa, ja yhteisösakkovaatimus on siten hylättävä.

Komentointia

Jos asianomainen työnantajan edustaja syyllistyy työturvallisuusrikokseen, teolla on aina merkittävä yhteys kyseisen työnantajan toimintaan. Jos kyseinen moitittava teko olisi arvioitu esimerkiksi vain seksuaalirikoksena, sillä ei olisi ollut nimiketasolla yhteyttä kyseiseen yhteisöön eli työnantajaan.

Yhteisösakon tuomitsemisen peruste on työturvallisuusrikos kyseisen yhteisön toiminnassa. Toimialajohtajan työturvallisuusrikos tapahtui kiistatta yhteisön toiminnassa ja kiistatta yhtiön edustajan toimesta.

Korkein oikeus tuomiossaan tavallaan sortuu siihen, että tätä työturvallisuusrikosta aletaan arvioida henkilökohtaisiin vaikuttimiin perustavana. Työturvallisuusrikos on kuitenkin aina jotakin muuta kuin seksuaaliteko henkilökohtaisten vaikuttimien perusteella. Työturvallisuusrikos on tapahtunut siksi, että yhtiön puolesta toiminut on päässyt toimimaan kyseisellä tavalla. Työnantajan, tässä tapauksessa myös toimijan itsensä, olisi tullut huolehtia siitä, että tällaista ei

pääse tapahtumaan. Tässä mielessä yhteisösakkoon tuomitseminen olisi ollut täysin loogista.

Työturvallisuusrikoksen osalta vetoaminen siihen, että yhtiölle ei myöskään koitunut hänen teoistaan taloudellista hyötyä, on yhtiön puolesta toimivan seksuaalisesti moitittavan käyttäytymisen yhteydessä sopimaton arvioinnin peruste. Olisiko yhteisösakko tuomittu vasta sitten, kun yhtiön puolesta toiminut olisi myös taloudellisesti kiristänyt seksuaalisen hyväksikäytön uhreja.

Korkeimman oikeuden tuomio antaa kärjistetyksi ilmaisten sellaisen oikeusohjeen, että yhteisösakkoa ei voida tuomita, vaikka työpaikalla vallitsisi työnantajan edustajien toimesta laajamittainen henkilökohtaisiin vaikuttimiin perustuva seksuaalinen hyväksikäyttö. Korkeimman oikeuden tuomion lopputulosta on mielestäni mahdotonta hyväksyä.

Toimittaja: Jani Surakka, Edilex-toimitus (jani.surakka@edita.fi)